

Катерина Сергіївна БОГОМОЛОВА

кандидат економічних наук, доцент

Тетяна Миколаївна ДЕМЧЕНКО

студент, Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Богомолова, К. С. Конкурентоспроможний розвиток аграрних підприємств: проблеми і перспективи [Текст] / Катерина Сергіївна Богомолова, Тетяна Миколаївна Демченко // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 2. – С. 248–252. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. Теоретична сутність поняття «конкурентоспроможний розвиток» дозволяє його розуміти як тип розвитку, який при дотриманні необхідного рівня економічної результативності та збереженні/покращенні ринкових позицій в конкурентному середовищі, здатний формувати потенціал підвищення рівня конкурентоспроможності на довгострокову перспективу через використання стратегій та інструментів стратегічного управління, орієнтованих, в першу чергу, на формування конкурентних переваг.

Мета дослідження полягає у визначенні теоретичної сутності конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств та моделюванні окремих його стратегій.

Результати. Обґрунтовано концепцію генерування, імплементації, реалізації стратегічного управління конкурентоспроможним розвитком суб'єктів агробізнесу на основі використання елементів, компонентів та інструментарію можливостей запровадження логістичної та маркетингової діяльності до основної виробничо-комерційної господарюючих суб'єктів в сфері аграрного виробництва.

Висновки. Доведено, що забезпечення конкурентоспроможного розвитку є можливим через запровадження інструментарію стратегічного управління, при чому запропоновано розуміння стратегії як інтегровану модель конкретизованого довгострокового напряму розвитку.

Ключові слова: конкурентоспроможний розвиток, аграрні підприємства, стратегічне управління, стратегія, інструментарій стратегічного управління.

Kateryna Serhiivna BOGOMOLOVA

PhD in Economics, Associate Professor

Tetiana Mykolaivna DEMCHENKO

student, Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

**COMPETITIVE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES:
PROBLEMS AND PERSPECTIVES**

Abstract

Introduction. The theoretical essence of "competitive development" concept allows it to be understood as a type of development, which, while maintaining the necessary level of economic

© Катерина Сергіївна Богомолова, Тетяна Миколаївна Демченко, 2018

efficiency and maintaining / improving market positions in a competitive environment, is capable of shaping the potential for long-term competitiveness growth through the use of strategies and strategic management tools, in the first place, on the formation of competitive advantages.

The purpose of the study is to determine the theoretical essence of the competitive development of agrarian enterprises and modeling its some strategies.

Results. The concept of generation, implementation and realization of strategic management of agrarian enterprises competitive development is substantiated based on the use of elements, components and possibilities tools of logistic and marketing activities introduction to the main production and commercial enterprises in the sphere of agrarian production.

Conclusions. It is proved that the provision of competitive development is possible through the introduction of strategic management tools, which suggests an understanding of the strategy as an integrated model of a specific long-term development direction.

Keywords: competitive development, agrarian enterprises, strategic management, strategy, tools of strategic management.

JEL classification: O12, O13, P25, Q10

Вступ

На сьогоднішній день питання визначення існуючого рівня конкурентоспроможності в аграрному бізнесі України набирають важливого значення. Це спричинено тим фактом, що функціонування суб'єктів в аграрній сфері в останні роки виходить за межі застарілих форм господарювання на нові сучасні, в окремих випадках навіть інноваційні моделі розвитку, які більше відповідають умовам та можливостям функціонування на міжнародних ринках. Слід також відмітити, що в економічній літературі багато уваги приділено різним типам розвитку, зокрема, економічному розвитку, технологічному, інноваційному, інвестиційному та іншим, однак майже не приділено уваги саме конкурентоспроможному розвитку аграрних підприємств. Більшість дослідників лише визначають напрями та стратегії забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств, розраховують існуючий рівень конкурентоспроможності за допомогою визначених сукупностей показників, але не наголошують на необхідності введення поняття «конкурентоспроможний розвиток» в першочергове використання суб'єктами агробізнесу для розуміння та формування їх діяльності на довгострокову перспективу. Тому актуальність обраного напрямку дослідження, а також необхідність формалізувати основні елементи організаційно-економічного механізму формування конкурентоспроможного розвитку суб'єктів агробізнесу не викликає сумнівів.

Мета та завдання статті

Мета статті полягає у визначенні теоретичної сутності конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств, а також у можливостях використання основних елементів організаційно-економічного механізму формування конкурентоспроможності суб'єктами українського агробізнесу та моделюванні окремих стратегій їх конкурентоспроможного розвитку.

Методи та процедури дослідження

Теоретичним підґрунтям даного дослідження становили сучасні концепції формування конкуренції, теорії стратегічного управління, а також наукові здобутки вчених щодо формування теоретичних та практичних форм моделювання стратегій розвитку господарюючих суб'єктів. В основі методології дослідження покладені діалектичні методи пізнання, комплексний та системний підходи, що дають можливості себе-

чно дослідити дану проблему. Обґрунтування теоретичних та практичних результатів здійснено за допомогою наступних методів: абстрактно-логічний (теоретичне узагальнення висновків, формування відповідних рекомендацій), монографічний (узагальнення існуючого досвіду щодо стратегічного управління підприємствами та формування конкурентоспроможності підприємств), графічний (інтерпретація результатів дослідження), емпіричний (опис тенденцій розвитку суб'єктів агробізнесу).

Виклад основного матеріалу дослідження

Конкуренція є первинною ланкою, що притаманна економічній системі в ринковій економіці. По-перше, існування конкуренції зумовлює формування можливостей та стимулів для підвищення конкурентоспроможності суб'єктами, зокрема, й агробізнесу. По-друге, саме через існування конкуренції визначається динаміка ринкової концентрації та посилюються економічні нерівності між господарюючими суб'єктами в конкурентному середовищі. При цьому саме останнє визначатиме конкурентну структуру на цільових сегментах обраних ринків збуту. Що стосується таких конкурентних структур для аграрного бізнесу, то слід відзначити, що наразі вони є наближеними до олігопсонії.

Теоретичні дослідження доводять, що від динамічності в розвиненні конкурентного середовища для сфери агробізнесу залежатиме результативність суперництва між малими й середніми за розмірами товаровиробниками та крупно товарними холдингами. Тому досягнення оптимальності в розподілі ринкових часток між зазначеними суб'єктами сприятиме досягненню збалансованому розподілу товарів та ресурсів в сфері аграрного виробництва, а також найповнішому задоволенню потреб різних груп споживачів, в першу чергу, агросировинної продукції. В таких умовах одним з варіантів отримання вигідніших результатів для суб'єктів агробізнесу в конкурентному середовищі внутрішнього ринку є можливість збільшення своєї ринкової частки, яку наразі можна вважати основним показником рівня конкурентоспроможності продукції та підприємства на обраному сегменті цільового ринку.

Збільшення кількості товаровиробників, покращення співпраці з переробними підприємствами, зменшення кількості посередницьких структур є головними чинниками оздоровлення існуючого ринкового середовища для сфери аграрного виробництва. Тому сприяння появі на ринку нових господарюючих суб'єктів та відповідні зрушення у конкурентному середовищі від існуючої олігопсонії до умов досконалої й навіть монополістичної конкуренції є одними з методів узгодження економічних інтересів основних учасників агробізнесу – безпосередніх товаровиробників та споживачів агросировинної продукції [1].

Зважаючи на те, що ефективність виробничо-комерційної діяльності суб'єктів агробізнесу слід розглядати через призму їх конкурентоспроможності, що спричинено існуючими реаліями сучасного етапу функціонування ринкових відносин, то ми пропонуємо наступне визначення даної дефініції, яке найбільш повно відповідає даному дослідженню. Конкурентоспроможність аграрного підприємства є здатністю до повномірної мобілізації потенціалу суб'єкта (економічного, виробничого, інноваційного, інвестиційного тощо) з одночасним створенням конкурентних переваг в площині маркетингу (товарного, цінового, комунікаційного та збутового характерів) та логістики, що дозволятиме отримувати більш стійкі позиції на ринку, збільшувати свою ринкову частку, кращим порівняно з конкурентами чином задовольняти потреби споживачів і тим самим збільшувати свій прибуток від основної виробничо-комерційної діяльності. Однак в контексті імплементації парадигм сталого розвитку суб'єктів агробізнесу доцільно не лише зупинитись на дослідженні динаміки рівнів конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів, а використовувати поняття конкурентоспроможного розвитку. Конкурентоспроможний розвиток суб'єктів агробізнесу являє собою такий тип

розвитку, який при дотриманні необхідного рівня економічної результативності та збереженні/покращенні ринкових позицій в конкурентному середовищі, здатний формувати потенціал підвищення рівня конкурентоспроможності на довгострокову перспективу через використання стратегій та інструментів стратегічного управління, орієнтованих, в першу чергу, на формування конкурентних переваг. При цьому стратегію слід розуміти не як план конкретної дії чи деталізований проект, а як інтегровану модель конкретизації напрямів розвитку підприємства, яка стосується всіх основних сфер діяльності суб'єкта агробізнесу та розрахована на пристосування до виробничо-комерційної діяльності всіх можливостей посилення конкурентних позицій суб'єкта на обраних об'єктових ринках [2].

Стратегічне управління конкурентоспроможним розвитком суб'єктів агробізнесу має бути чітко сформоване на засадах інтегрованого методологічного підходу. Такий підхід, на нашу думку, має включати орієнтири діяльності, як у внутрішньому середовищі підприємства, так і у зовнішньому; підходи до управління конкурентоспроможністю через формування певних конкурентних переваг; рівні пристосування окремих підходів та моделей, які відрізнятимуться за сферами діяльності суб'єкта; загальні стратегії, які конкретизуються під особливості під окремі ситуативні підходи у функціональному та операційному навантаженні; методологічний підхід, який ґрунтується на формуванні стратегічних зон економічної активності суб'єкта агробізнесу, а також на отриманні конкурентних переваг через використання різних інноваційних для агробізнесу стратегій (враховуючи особливості діяльності підприємств малих та середніх за розмірами, не включаючи аграрні підприємства холдингового типу). При чому останні стратегії, які поки що є переважно інноваційними для агробізнесу, визначені як стратегія диверсифікації, а також запровадження маркетингової та логістичної діяльності [3].

Дослідження окремих стратегій конкурентоспроможного розвитку суб'єктів агробізнесу дозволило виявити основні особливості, які їм притаманні у сфері аграрного виробництва.

Розроблений організаційно-економічний механізм стратегічного управління конкурентоспроможним розвитком повністю розкриває сутність основних його елементів, компонентів та чинників впливу, існуючих в теорії, а також доповнених виходячи з проведеного дослідження за даною проблематикою.

Обговорення. В дослідженні обґрунтована концепція генерування, імплементації та реалізації стратегічного управління для забезпечення конкурентоспроможного розвитку суб'єктів агробізнесу. В основі запропонованої концепції є формування конкурентних переваг для умов постійних змін в конкурентному середовищі на засадах використання компонентів та інструментарію логістики й маркетингу. Основним результатом розуміння результативності конкурентоспроможного розвитку суб'єктів агробізнесу є покращення ринкових позицій, збільшення ринкової частки і, як наслідок, підвищення економічної ефективності своєї виробничо-комерційної діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Визначено, що в сучасних умовах важливим є розуміння теорії конкурентоспроможності не стільки в площині визначення її динамічних характеристик, а її розуміння через запровадження у практиці суб'єктів агробізнесу поняття конкурентоспроможного розвитку. При чому забезпечення даного типу розвитку має відбуватись за допомогою інструментарію стратегічного управління підприємствами.

Обґрунтовані принципи архітектури організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможного розвитку суб'єктів агробізнесу закладені у виробничо-комерційну діяльність через запровадження стратегій диверсифікації, а також запровадження логістичної та маркетингової діяльності. Такі зміни мають на меті

отримання конкурентних переваг як виробничого, так і комерційного характеру, тим самим дозволятимуть забезпечувати необхідний рівень результативності через покращення ринкових позицій, збільшення ринкової частки на обраних ринках та підвищення рівня прибутковості як на коротко-, так і на довгострокову перспективу.

Література

1. Квятко Т. М., Рижикова Н. І. Генезис теорій конкуренції та прикладні засади їх імплементації в інноваційно-інвестиційному розвитку соціально-економічних систем. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 4. С.45-54.
2. Квятко Т. М. Агроримаркетинг як складова підвищення ефективності діяльності вітчизняних сільгоспідприємств. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Серія «Економічні науки»*. Львів: ФОП Корпан Б.І., 2014. Т. 16. № 1 (58). Ч. 1. С. 213-218.
3. Красноручський О. О. Детермінанти розвитку систем ринкового розподілу продукції аграрних підприємств. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка*. 2015. №162. С. 20-31.
4. Березін О. В. & Кващук О. В. Ефективне функціонування сільськогосподарського виробництва. *Економіка АПК*, 2010. №2. С. 26-30.
5. Бойко Ю. О. Конкурентні структури ринків збуту та потенціал конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій*. 2015. С. 315-317.
6. Зінчук Т. О. Кон'юнктура європейського аграрного ринку: тенденції та перспективи для України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агроекологічного університету*. 2013. №2 (14). С. 96-105.
7. Іващенко О. В. Сучасні тенденції розвитку маркетингу вітчизняних – підприємств – виробників зерна. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету*. 2012. № 2 (18). С. 146-153.

References

1. Kvyatko, T. M., Ry`zhy`kova, N. I. (2017). «Genesis of competition theories and applied principles of their implementation in the innovation and investment development of socio-economic systems». *Aktual`ni problemy` innovacijnoyi ekonomiky`*. no. 4. pp.45-54.
2. Kvyatko, T. M. (2014). «Agromarketing as a component of improving the efficiency of domestic agricultural enterprises». *Naukovy`j visny`k L`vivs`kogo nacional`nogo univ`ersy`tetu veterynarnoyi medy`cy`ny` ta biotexnologij imeni S.Z. Gzhy`cz`kogo. Seriya «Ekonomichni nauky`»*. L`viv: FOP Korpan B.I., vol. 16. no. 1 (58). part. 1. pp. 213-218.
3. Krasnorucz`ky`j, O. O. (2015). «Determinants of the development of the market for the production of agricultural enterprises». *Vicny`k Xarkivc`kogo nacional`nogo texnichnogo univ`ersy`tetu cil`c`kogo gospodarctva imeni Petra Vacy`lenka*. no. 162. pp. 20–31.
4. Berezin, O. V. and Kvashhuk, O. V. (2010). «. Effective Functioning of High-Precision Production». *Ekonomika APK*, 2010. no. 2. pp. 26-30.
5. Bojko, Yu. O. (2015). «Conquerent Structure of Sales Markets and the Fulfillment of the Concentrating Entrepreneurship Agrarian Enterprises». *Teoriya i prakty`ka rozvy`tku agropromy`clovogo komplekcu ta cil`c`ky`x tery`torij*. pp. 315-317.
6. Zinchuk, T. O. (2013). «Connection of the Euroregional Market: Tengintsy and Practice for Ukrainea» *Zbirny`k naukovy`x prac` Tavrijc`kogo derzhavnogo agroekologichnogo univ`ersy`tetu*. no. 2 (14). pp. 96–105.
7. Ivashhenko, O. V. (2012). «Educational traditions of the development of domestic language - entrepreneurship - grain harvesters». *Zbirny`k naukovy`x prac` Tavrijc`kogo derzhavnogo agrotexnologichnogo univ`ersy`tetu*. no. 2 (18). pp. 146-153.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2018 р.